

בית דין ירושלים

לדיני ממונות ולבירור יוחסי

ביטול הליך בהוצל"פ שנעשה ללא רשות ביד
וכתיבת צו מניעה במועד

תיק ממונות מס' 1560-שע

הבקשה לצוות על הצד השני ביטול ההליך המשפטי

א' מבקש לדון בבית הדין עם ב' על תביעות שיש לב' כנגדו, ומבקש לצוות על ב' להפסיק את ההליך המשפטי שפתח כנגדו בהוצל"פ בנין צ'ק של 360.000 ש"ח.

א' טוען שאמנם היה חייב לב' כספים בעסקי שותפות שהיו ביניהם לפני כמה שנים, אך גם ב' היה חייב לו חובות, וגם בידו יש צ'קים בחתימת ידו של ב' (ללא מילוי הסכום והתאריך. הוא הראה אותם לבית הדין כשהגיש את התביעה), ולכן יש לדון על הכל בבית דין, ואסור היה לב' לפנות להוצל"פ בלי היתר ביד. הוא טוען שאמנם נותרו בידיו של ב' צ'קים בחתימת ידו של א', שנתן לו מתוך אימון הדדי, אך אלו היו ללא מילוי הסכום והתאריך, והמילוי של הצ'קים הללו נעשה ע"י ב' לאחרונה כדי לעשות בהם שימוש בתביעה שפתח נגדו בהוצל"פ.

ומאחר וההליכים בהוצל"פ מוזיקים לא' ומפסידים אותו, הוא מבקש מבית הדין להורות לב' לבטל את ההליכים המשפטיים שפתח נגדו בביהמ"ש, ולבוא לדון עמו בבית הדין, ובתביעה נגדית יתבע את ב' על ההפסדים והנזקים שגרם לו בפנייתו להוצל"פ שלא כדין.

את התביעה לבית הדין הגיש א' - בכתב - בחוהמ"פ (וההסבר לדחיפות בבקשה היה כדי שיהיה לו כמה ימים שיוכל "לרכך" את ב' ולהגיע אתו למי"מ ולבטל את ההליך המשפטי עד למחרת אסרו חג שאז צריך לצאת מן הארץ). א' חתם על שטר בורות של בית הדין, וכן על יפוי כח לבנו לייצג אותו בבית הדין בדין עם ב'.

החלטה

מתקבלת בקשתו של א', ובית הדין מורה כזה לב' להפסיק ולבטל את ההליכים המשפטיים שפתח נגד א' בביהמ"ש, ומזמין את הצדדים לדיון בבית הדין.

(-) אברהם דוב לוי, אביד (-) מרדכי אייכלר (-) שמואל חיים דומב

השאלות לדין

- א. כתיבת טענות צד אחד ע"י בית הדין, ומתן פסי"ד לביטול הליכים משפטיים, בחוה"מ.
- ב. האם מותר לבע"ד לכתוב טענותיו לבית דין במועד.
- ג. פנה לביהמ"ש ללא רשות בית דין.
- ד. מוחזק בצ'ק של חבריו, האם נחשב מוחזק בכסף.

תשובה

א. רמב"ם יו"ט פ"ז ה"י וה"י"ב: עושין כל לרכי הרצים במועד וכו', ודניס דיני ממונות וכו' במועד, ומי שלא קבל עליו הדין משמתין אותו במועד. וכסס שדנין במועד כך כותבין מעשה צ"ד וכל הדומה לו, כי"ל כותבין הדיינין וכו' וכל הדומה להן מדברים ש"ריכוס הדיינין לכתבם כדי שיזכרום, כגון טענות צעלי דינין או דברים שקבלו עליהן כגון איש פלוני נאמן עלי, או איש פלוני ידון לי וכו'. ע"כ. ומקורו במו"ק יד ב ויה ב.

וכתב הריטב"א מו"ק ב א דבירושלמי אמרו מאי לרכי רביס, דיני ממונות ודיני נפשות וכו', ואגב אורחיה שמעינן מן הירושלמי שדנין דיני ממונות במועד, וה"נ איתא לקמן במכילתין, וקשיא לן הא דאמרין צ"ק קיג א דלא קבעי זימנא לא ביומי ניסן ולא ביומי תשרי, והרי חוה"מ בכלל, ור"ת ז"ל פירש דיומי ניסן ויומי תשרי לאו דוקא, ומפני החג, אלא זמן קליר והצ"ר קאמר ומפני שהעולם טרודין וכו', ונכון הוא, אבל אחרים פירשו יומי ניסן ותשרי ממש מפני שטרודין צעניי החג וכ"ד הרמב"ם סנהדרין פכ"ה ה"ט, והוא ז"ל כתב בצ"ק דנין דיני ממונות במועד ומי שלא קבל עליו את הדין משמתין אותו, וי"ל דלדבריו ז"ל דאין לא קבעין זמנא לכתחילה מפני צעל דינו, אבל אם הסכימו שניהם לצוא לדין דנין אותו ומותר. ע"כ. וכ"כ הדרישה חו"מ סי' ה ס"ק ד, ועוד אחרונים ש"יין בהגהות רחמים לחיים על שו"ת הרשב"א ח"ה סי' רח.

וכונת הריטב"א דמה שהתיר הרמב"ם לדון במועד היינו כשהסכימו שני הבע"ד לצוא לדין, וגם צוה כל ההיתר הוא משום לרכי רביס, אבל בלא"ה אין דנין דיני ממונות בין שני בע"ד במועד. ולכאורה קשה, מה מועיל הסכמת שני הבע"ד לדון במועד, והרי יש חשש שמא מתמת הטיירדא יבואו הבי"ד לכלל טעות, וי"ל עפ"י הנחמ"מ בחידושים סי' ה ס"ק ב לענין ערב שבת, כגון שקבלו בין לדין בין לטעות.

אבל בתשובה"ג ע"ת סי' שלח כתבו: מנהג פשוט מימי קדמוני עולם ממזן רבינו הקדוש ואילך דכיון שכנסו ימי ניסן ותשרי אין דנין והדין מסתלק שלא יא איש את אחיו ואת רעהו וגו', והטעם ידוע, חזן אותם הדברים שאינם יכולים צ"ד להסתלק מהם והם ללורך גדול. ע"כ. משמע שצדברים שאין צ"ד

יכולים להסתלק והוא לורך גדול דנין במועד, ואפילו כשלא הסכימו שני הבע"ד לדון במועד.

ועיי' שו"ת הרשב"א ח"ד סי' רנא שאמנם מדבר תורה דנין דיני ממונות במועד, מ"מ להלכה משום התקנה שאין קובעין דין לא ביומי ניסן ולא ביומי תשרי, אין דנין במועד, עיי"ש. והב"י חו"מ סי' ה כתב לחלק עפ"י הרמ"ה בין מי שהוא בעיר אלו דנין אותו וקובעין לו דין, לבין מי שאינו בעיר שאין קובעין לו ביומי ניסן ויומי תשרי, ומועד בכלל.

ומה שכתב הרמב"ם שכתבין טענות בעלי דינין, כ"כ בשו"ע או"ח סי' תקמה סעי' ה: מותר לכתוב וכו' ושטרי בירורין ופסקי דינין. וכתב צמג"א ס"ק יז: שטרי בירורין שכותבין זה בורר לו אחד זה בורר לו אחד, או שטרי טענתא, וטעם היתר כל אלו כתב הב"י מפני שהם לרכי רבים להעמיד המשפט, ואע"פ שכל פעם הוא לאיש מיוחד מ"מ כיון שמזדמן תדיר מיקרי לרכי רבים, וא"כ אפשר דלא שרי אלא מעשה הדיוט כיון שאינו ללורך המועד, כמ"ש סי' תקמד סעי' ב, אבל התוס' והב"י כתבו דדבר האבד הוא פן ימות הנותן או הבע"ד או העדים ולכן אפילו מעשה אומן שרי.

והנה כתב בשו"ת מהרש"ד"ס או"ח סי' כז, דמי שיאל חייב בדין לשלם לחזירו וגזרו עליו בצית הדין גזירות להבטיח את הפרעון עד ערב פסח, ומשנכנס הרגל נודע לחזירו שהחייב ברח מן העיר, מותר לבעל הממון להעתיק את הגזירות בחול המועד וגם לעשות שטר הרשאה ע"י סופר ולשולחם אחרי החייב אל העיר אשר הלך שם, משום דהוי כדבר האבד, ואפילו בספק הפסד התירו, אלא שבספק הפסד אינו מותר אלא בלינעה, וכמו שכתבו הרמב"ם והרמב"ן שלא התירו אלא בלינעה, והוסיף המהרש"ד"ס שלא רק בעל הממון מותר בזה אלא גם הסופר והעדים והשליח מותר להם לעשות מלאכה בשבילו, וכמו שכתב רי"י בשם הראב"ד דאע"פ שהפועלים הדורכים אינו אללס דבר האבד ויש להם מה שיאכלו, מותר להם משום אבידה דבעה"ב. והביאו המג"א סי' תקמה ס"ק יז, וכתב בשם שו"ת מהרש"ך סי' קיג דאם הדבר בטוח שיחזור לעירו אסור. והקשה הש"ך ולא ידעתי למה יגרע מפסקי דינים. ע"כ. ובמ"ב שם ס"ק כה פסק לגבי מי שברח דמותר לכתוב גזירות הדיינים ולשולחם לעיר שהחייב ברח אליה, דמותר דוקא בלינעה ושאלם הדבר בטוח שיחזור הצורה לעירו אסור, ובשער הג'ין ס"ק כז הביא שהוא כדברי המהרש"ד"ס ומהרש"ך, ושהמג"א חלק עליהם (ול"ב שהמ"ב הביא דין המהרש"ד"ס בכל אופן, ולא חילק בין ודאי הפסד לספק הפסד, שהרי בודאי הפסד התיר המהרש"ד"ס גם צפרהסייה).

מבואר במהרש"ד"ס שהיתר לכתוב גזירות הדיינים כדי להבטיח את פרעון החוב לבעל הממון במועד, הוא מדין דבר האבד ולא מדין לרכי רבים, וע"כ יש בו את הגדרים של דבר האבד. וזה מה שהקשה המג"א תיפוק ליה מדין פסקי דינים שמתיר מדין לרכי רבים, שהרי מדובר בהעתקת הפסק דין של הבע"ד לחייב את החוב וגזור עליו גזירות כדי שיפרע את החוב, ואלו הן כלי הדיינים שבלעדיהם אין כח לבע"ד שפסק הדין יבוצע הלכה למעשה. וז"ל שהמהרש"ד"ס למד מגזירות הדיינים הללו שהחייב רואה להעתיק ולשולחן למקום שברח, זה אינו בכלל פסק הדין, אלא סעד ועזרה שיש לתת לבעל הממון כדי

לבלע את מה שפסק לו הדיין, ומדין להליל עשוק מיד עושקו, שכל אחד שיש בידו חייב להלילו (וכמו שכתב הרא"ש ז"ק פ"ק סי' ה' ובשו"ת כלל לו סי' ד' שלהליל עשוק מיד עושקו הוא דין גמור שחייב אדם להליל עשוק מיד עושקו בכל טלדקי דמלי למיעבד, ואע"פ שכתובת הפסק כאלעזמו עדיין אין זה הללה לאי עד שיבלע ז' את ההליך המשפטי שפחה זו, מ"מ הרי כתב בשערי ישר שער א' סוף פ"ז שבמלות גמילות חסד גם התחלת המלוה, וכל קירוב להמלוה, הוא מגוף המלוה ומקיים מלות גמ"ח), וע"כ אינם בכלל זרכי רבים שהתירו צמועד, אלא בכלל דבר האבד, ובגדרי דבר האבד.

ובידין דידן שא' בקש צמועד את עזרת בית הדין לסלק מעליו את הדיין המשפטי בהול"פ שפחה כנגדו ז' בלא היתר צ"ד, משום שהאזים שהול"פ עליו בהול"פ (כגון לו עיכוב יליאה מן הארזן), מויקיס לו ומפסידים לו, הגם שז' לא הסכים לדון עם א' בבית הדין, ולדעת הריטב"א לא התיר הרמב"ם לדון דיני ממונות צמועד אלא כשהסכימו שני הצדדי, מ"מ כיון שאין מדובר בדין זין שני בעלי הדין, אלא בהוראה ופסק דין לז' לנטול את ההליכים המשפטיים שפחה בהם בלי היתר צ"ד, הרי זה בגדר גזירות הדיינים שהתיר המג"א כמו פסקי דינים, ומדין זרכי רבים, ומותר גם לדעת המהרש"ם ומהרש"ך מדין דבר האבד, מה גם שמתאשה"ג משמע דדבצר שאין צ"ד יכול להסתלק ממנו והוא לורך גדול, דנין אוחז צמועד גם בלי הסכמת הצדדי השני, וכן לשו"ת הראש"א שצדיני ממונות של דברי מורה דין אף צמועד, ולא הלריך דוקא שיסכימו שני הצדדי דין.

ואע"פ שהפסד של א' כמולא מלו העיכוב יהיה רק למחרת אסרו חג, שלאוחזו יום קנה כרטיס טיפה, וא"כ נותר לו יום שלם של אסרו חג כדי לבקש את ביטול הלו, ומהיכי תיתי להתיר בקשה ודין לכך צמועד, נראה עפ"י מש"כ הגר"ח שלטי"א בחו"צ מו"ק יח ז' דדמי למי שזרק חן ועתיד לפגוע אחרי המועד, דמותר לקחת דף צמועד כדי להתגונן מהחן, ולכן התירו במשנה מו"ק כתובת פרוזול צמועד אע"פ שהשמיטה אינה משמטת אלא לבסוף, עיי"ש וי"וין, שקודם שפנה א' לבית דין זה, פנה לראש"ד העה"ח הגר"מ שטרנבוך, וגם הוא הסכים להול"א החלטה לביטול לו העיכוב בימי המועד, אלא שמוכיר הצדדי שנתבקש עיי"ה הראש"ד לכתוב את החלטה, ענה בסירוב "משום שאינו כותב צמועד", ואז פנה א' לבית דין זה.

ויש לדון במחלוקת המג"א והמהרש"ם האם גזירות הדיינים בכלל פסקי דינים המותרים מדין זרכי רבים או מדין דבר האבד, ונפ"מ באופן שדבר האבד אינו מותר - אם המחלוקת לא היתה מוכרעת - האם היה זה בגדר ספיקא דינא במלות גמ"ח של להליל עשוק מיד עושקו, וספק דאורייתא לחומר"א ויש לדונו צמועד, אך לסוברים שבספק מצות עשה דינו לקולא משום דשב ואל"ת עדיף, ה"ה בזה.

בדיעבד, לאחר מתן ההחלטה, התברר שזו עיכוב היליאה מן הארזן ניתן לאי כמה שבועות לפני יו"ט, וכבר אז בא דבברים עם מזכיר בית הדין צענין, ולמרות זאת המחין עם הבקשה לבית הדין עד עכ"ל ימי המועד.

משך, מתברר שלא נכון עשה המבקש שהמתין עד למועד בצקשתו.

ב. כתב הרמ"א בשו"ע או"ח סי' תקלט סעי' ג: וכן מותר לקבול במשפט בצדל חוזתיו המותרים לתבוע (מרדכי סוף"פ מי שהפקד). וכתב המ"ב ס"ק יב: ומ"מ נראה דהיינו דוקא לקבול צעל פה, אבל לכתוב משום זה, אסור אם לא דהוא דבר האבד [דאם יניח הדבר עד אחר המועד ויכל לבוא לידי הפסד, שער הליון שם ס"ק יד] ואם לר"ך להמעות להוליא אותם על יו"ט אפשר דמותר לכתוב ע"י עב"ס. וכתב בשער הליון שם דאף דהט"ז משווה כהיום פתם חוצות לדבר האבד, לא כתב לסמוך ע"ז רק לענין תביעה בדין שאיננה מלאכה. ע"כ.

לפ"ז בנידון דידן אסור היה על א' לכתוב את כתב תביעתו צמועד, אך את כתב הצוררות היה מותר לו, שהרי כותבין שטרי בירורין צמועד, כגון איש זה נאמן עלי.

ג. כתב צו"ת הרמ"א סי' פו בשם מהר"ם שאם דרך בלאתה העיר שהיהודים מעכבין חצריהם ע"י כותים כי אין שם צי"ד, פטור, ודוקא לעיכוב ועיקול צעלמא. משמע שאם יש שם צי"ד אין היתר לפנות לערכאות גם לא לעיכוב ועיקול צעלמא.

ואפילו אם קבלו עליהו יחיד לדון ציניהם כתב באורח משפט סי' כו סעי' א ד"ה נ"ל, דלהתיר איסור דלפניהם לר"ך צי"ד של שושה, דבאסור לא שייך קבלה כמ"ב כו"ב צמהרש"ס חו"מ שאלה א, וכן משמע מהפוסקים שכתבו "צי"ד", וזה פשוט וברור וצפרט דגובין עפ"י הולאות ועיקר היתרו מצואר צרמ"א שאלה קח דהוא מטעם הפקר צי"ד והפקר צי"ד ודאי דצעי ג' כידוע צה וכו', ואין רשות אלא לצי"ד הקבוע בעיר לעשות כן, ואין אחד ותן רשות אלא ילרף עמו עוד שנים ויתירו אותו. עיי"ש. וכ"כ צו"ת מהרש"ם ח"ד סי' קה. וכן הורו גדולי הפוסקים צדורנו.

וע"י תשובות והנהגות להגר"מ שטרנבוך ח"ג סי' תמ שאם פנה לערכאות כנגד חצירו ללו עיקול ורוא צי"ד שהתבע צי"ת דינא צי"טל מיד העיקול צבערכאות.

ומכיון שפנה לצי"ת"ש שלא כדיון וגרם הפסדים לא, יש לחייבו על כך, וכמו שפסק השו"ע סי' שפח סעי' ה: צעלי דין שהיתה ציניהם מריבה על הקרקע או על מטלטלין זה אומר שלי זה אומר שלי עמד אחד מהם ומסרה ביד אנם מנדין אותו עד שיחזיר הדבר לכמות שהיה ויפלק יד אנם מצניהם ויעשו דין ציראל. וכתב הרמ"א: מ"מ אין לו דין מוסר אע"פ שהפסיד חצירו ע"י זה הרבה, דלא מיקרי מוסר אלא צמתכיון להזיק אבל לא צמתכיון להוליא את שלו (תשובות מיימוני נו"קין סי' כה ומרדכי צ"ק פרק הגזול צתרא בשם ר"א), ויש חולקין וס"ל דמיקרי מוסר והייב לשלם לו כל היוקו אם לא היה חצירו סרבן וכו' (מרדכי הגזול קמא בשם מהר"ם ופרק המניה ותשובות הרא"ש כלל יו סי' ד ומהר"ק שורש קנד וקסא). ע"כ. וכתב הש"ך ס"ק כו בצו"ת מהר"ם מלוצלין סי' כו כתב דאף שיש חולקין צה, נראה שכן הלכה, עכ"ל, וכתב הש"ך: ולא נהירא להכריע נגד מהר"ם דלא היה צדורו כמותו וכו', וכ"כ באגודה שם שכן פסקו הגדולים וכן צד"מ מסיק כפוסקים אלו וגם מהרש"ל פרק הגזול צתרא סי' מט כתב שאין נראה

דברי ר"ח מטולא לענין פטור ממון וחלילה להורות כן שיצוא כמה חלול הי' מזה, עיי"ש וכו'. ע"כ מהש"ך. וכן פסק בשו"ת גאון דשא סי' נב.

נמא' שלהלכה חייב המוסר לשלם לנמסר מה שהפסיד מהערכאות, אע"פ שלא היתה כוונתו להזיק אלא להזיל את שלו. אלא שלא נתפרש בדברי הש"ך והפוסקים שהצ"ח אס' החיוב על הפסדים שנגרמו לו מהאנס, כולל גם על מה שהוצרך לשכור עו"ד כדי להגן על עצמו, ובשו"ת ושב הכהן סי' לטו, הובא בפת"ש ובגהות ר"ב פרנקל בשו"ע שם, כתב דלענין הוצאות שהוציא בערכאות גם הרא"ש מודה דפטור, ורק ההוצאות שהערכאות פכוהו שידון בדיני ישראל בזה סובר הרא"ש דחייב לשלם לדמי פמיחא שאמרו בב"ק קיב' ד דחייב הנחבע לשלם, ועיי' משפטי שלמה ח"א סי' י' שצדגרי"א שם ס"ק ל משמע דחייב גם בהוצאות, אך בש"ך ס"ק י' בשם המהר"ש"ל משמע כדעת ושב הכהן.

ד. על גדרו של ז'יק נחלקו הפוסקים אם דינו כהוראת תשלום או כתשלום בזמון, ונפ"מ אס' מחזיק בז'יק דינו כמחזיק בתשלום, עיי' קובץ "בית דוד" ח"ד עמ' שסו שיש מהפוסקים הסבורים שהמחזיק בז'יק אינו כמחזיק בכסף עצמו אלא כהוראת תשלום לזנב, והמזיל מחזירו הוא זה שרוצה תשלום כעת, אך יש הסבורים שז'יק יותר טוב משטר ממרנ"י, ודינו ככסף מדין סיטומתא, וע"כ המחזיק בז'יק נקרא מחזיק בכסף. ועיי' פס"ד ירושלים כרך ח עמ' כד (ולפי החוק בפקודת השטרות סעי' 173א) ז'יק הוא שטר חליפין, בו מקבל הוראת התשלום הוא תאגיד בנקאי, ולפי סעי' 20א) מסירת השטר למקבל אינה שלמה וניתן לחזור ממנה כל עוד לא נמסר המסמך ע"מ לעשותה בת פועל, ולפי סעיפים 3, 73, 84, פקודת התשלום לריכה להיות ללא תנאי. מכאן שז'יק שנמסר למקבל לכטחון כדי להקים חבות עתידית המותנית בתנאי חילוני מוקדם, עד למועד התקיים התנאי מוקפאת החבות השטרית, ומחזיק השטר נחשב כשומר (ראה "דיני שטרות" - נרקים עמ' 89 מע"א 623188).

אלא שז'יק מאוחר, כתב בקונטרס "הז'יק בהלכה" בסוף הספר "באר המשפט", ענף ג אות 3, בשם מרן הגרי"ש"א שאס' נתן ז'קים דחויים לזדקה ורובה אח"כ בהגיע זמן פרעונוס לנכות מחשבון המעשר כספיו שנתייב אז, כיון שאינו יכול לגבות הכסף לפני הזמן השיב כשטר חוב גרידא, וספיר יכול אח"כ לחשב המעשר ע"ז. ע"כ.

ואס' נתן לחזירו ז'יק בנאמנות שיוציאו רק לצורך השותפות שהיתה קיימת ביניהם, הרי הימניה, ואמר רב חסדא בגמ' גיטין פד א, וסנהדרין לא א, לענין שלישי דנאמן יותר מן הבעלים לומר על השטר שבידו שהוא פרוע, דהא הימניה. ובשיטה לא נודע למי קדושין עד א' ביאר שזוהי הנאמנות של דיין לומר לזה זיכיתי, דכיון שקבלוהו עליהם נאמן כשלים. והראני בני הרב הגאון רבי יהושע שליט"א לנוצ"בית אבהע"י סי' עח, הובא בהגהות רעק"א בגליון השו"ע סי' עה סעי' יב שה"ה בהאמינו לומר שלוח, וז"ל שם: אס' ע"א אומר האמנת אותי להעיד עליך כבי מרי ובקנין ואני מעיד שלוח משמעון, והוא אומר אמת שהאמנתך עלי אבל מ"מ אני אומר שלא ליתמי, מתוך שאינו יכול להשבע משלם.

ובנידון דידן שבי מוחזק בליק שחתום עליו אי' ובי מילא בו את הסכום 360.000 ש"ח, ואי' מוחזק בליק של בי שלא מילא בו סכום, יש לדון לדעת הסוצרים שהוא יותר טוב ממרטיי והוא כמוחזק בכסף עלמו, האם יש כאן מוחזק כנגד מוחזק, או כיון שאי' טרם מילא בו סכום אינו נחשב מוחזק, שהרי כתב הרשב"א בשו"ת ח"ב סי' קנד ובמיוחסות סי' קי שהסטר מוחזק ביד המלוה וכאילו הממון הכתוב מוחזק בידו, וזה לא שייך לומר אלא בליק שמילא בו סכום, ואי"כ איין לדון את אי' כמוחזק בממון אלא רק שיש לו נאמנות נגד טענות החיוב של בי מלד הימניה, וא"ע.

ועכ"פ לדעת הסוצרים שליק אינו אלא הוראת תשלום לבנק איין המחזיק נחשב מוחזק בכסף, אלא יש לו דין נאמנות מלד אי', כיון שהימניה, והוא שווה בזה לאי' שגם לו יש ליק של בי שהאימני עליו.

אברהם דוב לויין.

ב

אם התובע קוצב במשפט עכו"ם אסור לכתוב אה"כ הוא דבר האבד, וכמבואר בסי' תקלט ובסי' ס"ק יב, והטעם לפי שעליהם נאמר ומשפטים כל ידעום ופיהם דבר און, וע"כ לא יתכן לקרוא לערכאותיהם משום "לרכי רבים", ולא התירו בירושלמי (אשר הוצא במדרכי מו"ק סי' תתנה וצ"ד"מ סי' תקלט ס"א) לקבלו בפניהם אלא משום דבר האבד כפשוטו, אבל צניד"ד דהוא תובע צניד"ד ישראל י"ל דדמיה להרא דסי' תקמה סעי' ה' דלפי הרמב"ם צ"פ"י היי' ויב הוא כלרכי רבים וכלורך המועד (ועיי' שעה"ל ס"ק כה), שמשום זה התיר הרמב"ם שם גם כתיבת שט"ח וכתיבת מעשה צניד"ד, ואע"פ ששט"ח נכתב עיי' היחיד ואפילו בכתב ידו, והיינו לרכי רבים נחשבים הן אלו המוטלים על הצניד"ד של ישראל, והן אלו הנוגעים רק ליחיד, כאשר הלארך לכותבם הוא כדי שהאמת של הצעלות שלהם יעמוד ויתקיים בישראל ללא עוררין לימים רבים, ולכן גם אצרים ומתנות הנוגעים ליחיד מותר לכותבם, ולא הזכיר הרמב"ם בהם אורך המועד משום שאלרך העמדת אמיתות צעלותם בישראל הוא לרכי רבים. אבל מקרה של הלואה שנחשדש רק במועד ועדיין אפשר שאין אורך צהלואה או שאין כל אורך בכתבינתו כאשר המלוה רואה בזה דבר פרטי בינו לבין הלואה ומאמינו, אז איין בכתבינת ההלואה משום לרכי רבים. א"כ ה"ה כתיבת הטענות לצניד"ד לאורך העמדת זכויותיו על פי דיני ישראל, גם זה נחשב לרכי רבים אשר התיר הרמב"ם כמתנות ואצרים. ויש מקום לחלק ללרכי הרבים יתכן בשני אופנים, א, קיום המשך האמת שכבר מצורר (כגון מתנות, אצרים, שט"ח, גיטין וקדושין), ב, הקמת צירור האמת (והוא כל הנכתב עיי' הצניד"ד), אבל טענותיו של היחיד לטובת עלמו נגד טענות הצניד"ד שלו י"ל דאינו נחשב לרכי רבים אלא אורך פרטי. אמנם מסתבר דלמעשה כיון דטענת הצניד"ד היא אורך הצניד"ד, ואם הצניד"ד לא יכתוב ויטרו בו הצניד"ד לכותבה, לכן כתיבת הטענות אפילו עיי' הצניד"ד עלמו נחשבת לרכי רבים.

ולפי תוס' צמו"ק יח ב' יש להתיר בזה משום דבר האבד (עיי' בהגרי"א לשי"ע ע"ו ד"ה מותר לכתוב) ואי"כ צניד"ד מותר היה לצניד"ד לכתוב טענתו לצניד"ד במועד, אלא דלפי השעה"ל ס"ק כה נכון לכתוב

משיט"ח.

טוביה גולדשמידט.

הערה

א. מדברי הראב"ה למו"ק סי' תתלה (חלק ג עמ' 516) מובאר שהיהאר לקבול וללון בפניהם במועד בשביל חובותיו (שהוא הוא מקור המרדכי), אוטו נסמך רק על דין דבר האבד, שכ"כ בסוף דבריו שם "ולעיל פירשתי נמי לישראל יוכל ללון ד"מ והוא בכלל לרכי רבים" (משונית הגר"ט: מהראב"ה סי' תשלו עמ' 486 עפ"י הירושלמי נראה דנקט כשיטת הרמב"ם, וחילק בין לקבול לפני עבר"ס דמוחר רק משום דבר האבד, לבין מקום שהישראל לן דמוחר גם משום לרכי הרבים).

ב. מה שאפשר המ"ב בסי' חקלט לכתוב טענותיו במועד בדבר שאינו אבד, הוא בלשון שאיבול לקבול בעל פה "לאורך העמדת זכויותיו", וז"ל ה"ה בב"ד של ישראל אין להחזיר כה"ג (להבדיל משטרי טענתא שאותם כותבים הב"ד), שהרי אף מדין לרכי רבים לא החזיר הרמב"ם כתיבת סט"ח במועד אלא מי שצריך ללוות במועד ולא האמינו המלוה בע"פ, כלומר שאין לו אפשרות אחרת כדי ללוות אלא ע"י כתיבת השט"ח. ואם תקשה מפרוזבול שהחירו לכתוב במועד אע"פ שאפשר במקרה לבי"ד בעל פה, כבר תקשה כן הגר"ח בלין והאריך בזה בלין אליעזר ח"ה סי' יא אות 7.

ג. גם אם הראשון נטווה על הדינין, ע"י שחילוחו פרשת בראשית שחילוחו ב דחתנן על ג' דברים העולם קיים וכו', וכד כרייה קוב"ה לאדם הראשון פקדיה עילוי דינא דחובי וכו', וע"י כד הקמת, דינין, שאם לא היה המשפט היו בני אדם גוזלין זא"ו וכו', ואפשר שאמסך כן "הדין" שעליו מתקיים העולם נאמר גם עליהם. ואף אם קשה להגדירם כן, מ"מ יא בהם "חוקיו המדיניים", שהו הגר"ח של לרכי רבים לפי ש"ע הרב סי' שו סעי' כז.

ד. בדיעבד לאחר קבלת ההחלטה במועד החברר שהמבקש הטעה את הב"ד בכך שלא סיפר שידע מהלכו של האובל"פ כמה שבוטח לפני המועד, והוא עלמנו דבר על כך בזמנו עם מוכרי בית הדין וזה אמר לו שעליו לפנות לבית הדין, ולמרות זאת המחזיק עד ימי המועד. עוד החברר שלמרות שהמבקש קבל את החלטת בית הדין בחו"מ לא אמר עליה כלום לבעל דינו עד לאחר המועד. ובדיעבד מחברר שהבקשה במועד לא היתה "בתום לב", וממילא לא היתה כדין (האוספת הגר"ט שליט"א: וכן נראה במקור חיים לבעל הוות ויאר סי' חקמה סעי' ה שכתב חו"ל: בהנאו וכל השנויים כשהיו צורך השעה, משא"כ כשהיה העניין נגמר לפני המועד וכיוון מלאכת הכתיבה לחולו על מועד, אסור. ע"כ. וכראה דטעמו מתפרש עפ"י הוס' דהיהאר משום דבר האבד, או גם עפ"י הרמב"ם בלשון שאם אלא כשיק בו לורך המועד ובגון בשט"ח, אבל בשאר כתיבות שהתחילו משום דבר רבים כגון מהטות ומעב"ד, מותר גם שכחון מלאכתו למועד, כיון דבשפאלה אר"י לרכי רבים).

א.ד.ל.